

Summary

The article deals with the functions of euphemisms in the political discourse. Euphemisms are determined to have a great history and great importance in the social and historical processes that occur in the state because by means of them the main political ideas and tendencies are provided. The authors consider that the aim of using euphemisms in the political discourse is the concealment and mitigating of the facts or aspects that are not popular in society on the examples of the articles from American newspapers and the B. Obama's speeches. The main functions of the euphemisms are disclosed namely removing of the negative connotation, the neutralization of certain aspects, concealment and mitigating of the facts. On the syntactic level these functions are provided through the periphrasis, complication of the structure of the combination of words and generalization.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТЕОРІЇ ДИФЕРЕНЦІАЛЬНИХ ЕМОЦІЙ К. ІЗАРДА

Штефанюк Н.С.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Людська поведінка ґрунтується на емоціях, вони активізують і організовують сприйняття, мислення і устремління людини. Емоції роблять безпосередній вплив на перцептивні процеси, фільтрують інформацію, яку людина отримує за допомогою органів чуття, активно втручаються в процес її подальшої обробки [1, с. 60].

Причиною багатозначності та семантичної невизначеності поняття “тривоги” є те, що воно здебільшого використовується в двох основних значеннях. У першому випадку тривогою описують емоційний стан, який супроводжується суб’єктивними відчуттями напруги, хвилювання і т. ін., а також активацією автономної нервової системи. Стан тривоги виникає, коли індивід сприймає ситуацію як таку, що несе в собі елементи небезпеки, загрози. У другому випадку, термін “тривога” (або точніше “тривожність”) використовується для позначення відносно стійких індивідуальних відмінностей у схильності індивіда відчувати цей стан. У цьому випадку тривожність є рисою особистості.

У лінгвістичних дослідженнях назви емоцій аналізуються як специфічна сфера лексичного складу мови, вони є об’єктом дослідження як “мітки” абстрактних понять та як засіб доступу до розуміння семантики. Відомо, що описати свої емоції словами часто буває складно. З іншого боку, здатність

емоційно реагувати на об'єкти оточуючої дійсності є природною властивістю людини, що не залежить від її культури та мовної приналежності. Таким чином, емоції універсальні і виявити їхню специфіку непросто.

Актуальність статті зумовлена необхідністю ґрунтовного вивчення проблеми, яка пов'язана з тілесним аспектом емоцій тривоги та їхнім віддзеркаленням у мовній свідомості представників різних етнокультур.

Досягнення мети дослідження емотивно-тілесної семантики лексем на позначення стану тривоги людини у першу чергу передбачає реалізацію основних положень теорії диференціальних емоцій К. Ізарда.

“Емоція – це щось, що переживається як почуття (feeling), яке мотивує, організовує і направляє сприйняття, мислення і дії,” – пише відомий американський дослідник емоцій К. Ізард, котрий запропонував розділити всі емоції на фундаментальні та похідні [1, с.32–131]. До фундаментальних він відніс інтерес – хвилювання, радість, здивування, горе-страждання, гнів, відраза, презирство, страх, сором, провину, до похідних – всі інші, наприклад, тривожність – це страх + гнів + вина + інтерес + збудження [там само, с.130].

Щоб зрозуміти специфіку страху, К. Е. Ізард пропонує його робоче визначення: “страх складається з певних і цілком специфічних фізіологічних змін, експресивної поведінки й специфічного переживання, зумовленого очікуванням загрози чи небезпеки” [там само, с. 293]. Дослідник стверджує, що “в літературі, присвяченій емоції страху, нам не вдалося знайти надійного переліку експресивних реакцій, на основі яких можна було б відрізнити страх від фізичного страждання чи емоцій гніву й печалі” [там само, с. 309]. У цьому контексті емоція страху не стільки вивчається, скільки описується.

К. Е. Ізард відрізняє емоцію страху від тривоги, що є комбінацією чи моделлю різних емоцій (страх, печаль, сором і провина), кожна з яких впливає на соціальні стосунки людини, її соматичний стан, сприйняття, думки й поведінку [там само, с. 321, 325].

Точкою відліку в розвитку будь-якого емоційного стану є поява власне емоції як відповіді на безпосередню та опосередковану оцінки емоціогенної ситуації, в результаті якої з'являються відчуття, почуття та афекти, причому останні загострюють сталі риси особистості (наприклад, тривожність) та зумовлюють імовірний перехід певного емоційного стану в інший емоційний чи психічний стан. Ці стани супроводжуються емоційними процесами, що їх пронизують. Взаємодіючи між собою, емоційні явища і процеси утворюють ієрархію емоційних явищ, серед яких певне місце посідає і тривога (Є.П.Ільїн, Р.С. Немов).

Емоційні реакції – посмішка, сміх, плач, схвильованість, імпульсивність дії або ж повна нерухомість – тісно пов'язані з подіями, що їх зумовили. У екстремальних умовах, коли людина не може володіти певною ситуацією, розвиваються афекти – особливий вид емоцій, що супроводжуються сильною, бурхливою реакцією (наприклад, страх, лють). Ці реакції не контролюються свідомістю, тому їх важко стримати.

Емоційні стани – більш тривалі переживання. До них відносять збудження, пригнічення (депресія), страх, тривогу. Емоційний стан є змінним психічним явищем. Емоції зумовлюють настрій людини. Настрій – це стійкий і достатньо тривалий емоційний стан. Тривалі конфліктні ситуації, неможливість здійснити бажане можуть зумовити пригнічений стан, тривогу або ж агресивну поведінку людини. Реальна оцінка ситуації, що склалася, відповідні вольові зусилля допомагають вийти з цих станів.

Особистість, за К. Ізардом, – це складна організація шести систем: гомеостатичної, емоційної, перцептивної, когнітивної, моторної і системи спонукань [1, с. 95]. Кожна система має певну ступінь автономності або незалежності, але всі вони взаємозалежні. Гомеостатична система є мережею взаємозв'язаних систем, які діють автоматизовано і несвідомо. Основними серед них є ендокринна та серцево-судинна системи. Система спонукань заснована на тканинних змінах та забезпечує інформацію про потреби тіла. Найзагальніші спонукання – голод, спрага, секс, пошук комфорту і уникнення болю. Тривожність є складним багатовекторним феноменом, що складається з комплексу емоцій.

У свою чергу К. Ізард виділяє найважливіші для функціонування особистості та соціальної взаємодії чотири основні системи: емоційна, перцептивна, когнітивна і моторна. Ці чотири системи спільно формують основу унікальної людської поведінки. Продуктивність людини є похідною гармонійної взаємодії цих чотирьох систем [там само, с. 96].

Можна побудувати модель емоції К. Е. Ізарда, де реакція організму корелюватиме з дією індивіда у відповідь на емоціогенну ситуацію, а сама емоція стане стимулом або причиною вчинків особи. “Ядром” цієї моделі є емоція інтересу, яку повноцінна, здорова людина, на що вказує К. Е. Ізард, переживає найчастіше. Саме в цій емоції дослідник намагається відшукати причину її самогенерації та самогенерацію інших базових емоцій. Пояснюючи преференцію емоції інтересу, він указує, що на нейронному рівні підвищується нейронна активність. На рівні свідомості активаторами є зміни у стимуляції й новизні стимуляції. При цьому фактор новизни К. Е. Ізард пов'язує як із зовнішньою стимуляцією, так і з внутрішньою – з процесами уяви, пам'яті й мислення. У поведінці зацікавленої людини дослідник виокремлює запал, напрямок уваги, погляду й слуху, захоплення, поглинання і, зрештою, на фізіологічному рівні емоція інтересу часто супроводжується брадикардією (зниженням частоти серцевих скорочень) [там само, с. 103–122]. Ми бачимо, що інтерес з його психічними, когнітивними й соціальними характеристиками розкриває не лише структуру буття емоції, а й реальності, яка її породжує.

Теорія диференціальних емоцій визнає динамічність об'єкта дослідження й розглядає його як систему: своєрідна ієрархічність переходу між емоціями згідно з їхнім стимулом, полярність взаємозв'язку між позитивними й негативними емоціями, схожість деяких загальних характеристик емоцій, універсальність і пластичність цього психічного феномена.

У теорії диференціальних емоцій К. Ізарда міміка та зворотній зв'язок від мімічної активності відіграють надзвичайно важливу роль в емоційному процесі та емоційній регуляції. Однак вчені, описуючи сильні емоції, звертаються швидше до змін у вісцерально-ендокринній системі (наприклад, говорять “внутрішнє почуття”), ніж до пропріоцептивних і шкірних імпульсів, що виникають при мімічній діяльності.

Більше ста років тому Ч. Дарвін (Darwin, 1872) заклав основу дослідження ролі мімічних комплексів в емоціях. На основі його спостережень можна зробити висновок про те, що виразна поведінка є або послідовністю емоцій, або їх регулятором. Розглядаючи регуляторну функцію вираження поведінки, Ч. Дарвін стверджував: “Вільне вираження емоції за допомогою зовнішніх ознак посилює її. З іншого боку, придушення настільки, наскільки можливо, всіх зовнішніх проявів пом'якшує нашу емоцію” [1, с. 226]. Це положення Ч. Дарвіна стало кроком до гіпотези про роль зворотного зв'язку в емоціях. Можна було б очікувати широкого й інтенсивного вивчення слідом за Ч. Дарвіном роль в емоціях соматичної системи і, зокрема, виразу обличчя, однак замість цього психологи підтримали погляди Джемса (James) і направили свою увагу на дослідження емоцій у руслі автономної системи та вісцеральні функції.

Особливе значення міміки і мімічного зворотного зв'язку було вперше підкреслено Томкінсоном (Tomkins, 1962) і потім Гельгорном (Gellhorn, 1964). Мовою Томкінса емоції – це в основному мімічні відповіді. Він стверджував, що пропріоцептивний зворотній зв'язок від виразу обличчя, трансформуючись в усвідомлену форму, створює відчуття чи усвідомлення емоції [1, с. 271].

Оскільки нерви і м'язи обличчя значно тонше диференційовані порівняно з внутрішніми органами, вираз обличчя і його зворотний зв'язок є значно швидшими відповідями, ніж вісцеральні, що грають вторинну роль в емоціях. Було показано, що вирази обличчя можна охарактеризувати за допомогою наступної шестичленної лінійної шкали: 1) любов, щастя, веселощі, 2) подив; 3) страх, страждання; 4) гнів, рішучість; 5) відраза; 6) презирство [там само, с. 272].

Теорія диференціальних емоцій за К.Ізардом отримала свою назву через концентрацію на окремих емоціях, які розуміються як відображення переживання та мотиваційні процеси. Ця теорія має в своїй основі п'ять ключових припущень:

1. Десять фундаментальних емоцій утворюють основну мотиваційну систему людського буття.

2. Кожна фундаментальна емоція володіє унікальними мотиваційними та феноменологічними властивостями.

3. Фундаментальні емоції, такі, як радість, сум, гнів і сором, ведуть до різних внутрішніх переживань.

4. Емоційні процеси взаємодіють з драйвами, з гомеостатичними, перцептивними, когнітивними і моторними процесами і роблять на них вплив.

5. У свою чергу, драйви, гомеостатичні, перцептивно-когнітивні і моторні впливають на протікання емоційного процесу [1, с. 93-96].

Грунтуючись на висновках Ч. Дарвіна і ранніх роботах Джемса, Ф. Олпорт, Томкінса і Гельгорн, К. Ізард висунув гіпотезу про те, що мімічні комплекси – це один з інтегральних компонентів емоції. Хоча вираз обличчя є частиною емоції або емоційного процесу, ні воно, ні будь-який інший взятий окремо компонент не утворюють емоції. У теорії К. Ізарда емоція складається з трьох взаємопов'язаних компонентів: 1) нейронної активності мозку і соматичної нервової системи, 2) діяльності попереочно-смугастої мускулатури, або мімічної та пантомічної експресії і зворотного зв'язку особа-мозок, 3) суб'єктивних переживання. Кожен компонент володіє достатньою автономністю, тому в деяких незвичайних умовах він може бути відірваний від інших, але, як правило, ці три компоненти взаємозалежні і взаємодіють один з одним в емоційному процесі [там само, с. 97-99].

У свою чергу теорія диференціальних емоцій розрізняє емоцію як поняття й емоцію як концепт. Під емоцією К. Е. Ізард розуміє складний процес, що містить нейрофізіологічний, нервово-м'язовий і чуттєво-переживальний аспекти. При цьому йдеться про гіпотетичність нейрофізіологічного аспекту емоції, який зводиться дослідником до функції соматичної нервової системи – керування довільними рухами. Соматично активована емоція, за його словами, мобілізує вегетативну нервову систему, яка регулює діяльність внутрішніх органів і систем, стан тканин організму, а та, в свою чергу, може підкріпити й посилити емоцію. Емоція поєднує різні види вроджених рухів – інстинктивні, автоматичні й рефлексорні та бере участь у рухливості організму [там само, с. 56].

Нервово-м'язовий або експресивний аспект емоції обіймає мімічну активність, пантомімічні, вісцерально-ендокринні й часом голосові реакції. Завдяки переживанням, які мають безпосередню значущість для індивіда, К. Ізард реконструює чуттєвий аспект емоції. Переживання, з його погляду, може викликати у свідомості процес, незалежний від когнітивних механізмів [1, с. 56–57]. Ця самостійність емоції залишається в аналізованій теорії відкритою, потребуючи детальнішого дослідження.

Отже, емоція (фундаментальна, окрема) – це складний феномен, що включає нейрофізіологічний і рухово-виразний компоненти та суб'єктивне переживання. Взаємодія цих компонентів в інтраіндивідуальному процесі утворює емоцію, яка є еволюційно-біогенетичним явищем; у людини процес вираження і переживання емоції вроджений, загальнокультурний та універсальний.

Як визначаються емоції? При цілісному визначенні емоцій К. Ізард пропонує брати до уваги, а ми в свою чергу не можемо не погодитися, три аспекти або компоненти, що характеризують це явище:

- а) пережите або усвідомлене відчуття емоції;
- б) процеси, що відбуваються в нервовій, ендокринній, дихальній, травній та інших системах організму;
- в) виразні комплекси емоції, зокрема ті, які відображаються на обличчі [1, с. 120].

У свою чергу три типи взаємин суб'єкта і навколишнього середовища та п'ять типів індивідуальних процесів, що впливають на нейронну активацію емоції, представлені К. Ізардом:

А. Взаємини суб'єкта з навколишнім середовищем, які викликають емоцію:

1. Сприйняття, наступне за стимуляцією, що є похідним від виборчої активності рецептора або органу чуття.

2. Сприйняття навколишнього середовища (насамперед, орієнтовний рефлекс).

3. Спонтанне сприйняття, або активність, притаманна сприймальній системі.

Б. Індивідуальні процеси, які можуть викликати емоції:

1. Пам'ять (як активна, так і випробувана).

2. Уява.

3. Образне і передбачуване мислення.

4. Проприцептивні імпульси від пантомімічної або іншої рухової активності.

5. Ендокринна діяльність, що впливає на нервовий або м'язовий механізм емоції [1, с 130].

Чимало методик розроблено для вивчення емоційного переживання, або феноменології емоцій. Вони за необхідністю ґрунтуються на самозвіті.

Розкриття емотивно-тілесної семантики лексем на позначення стану тривоги людини в різних етнокультурах є можливим за умови його аналізу як міждисциплінарного явища, зокрема з позиції психології, філософії і насамперед мови. В лінгвістичних дослідженнях назви емоцій аналізуються як специфічна сфера лексичного складу мови, вони є об'єктом дослідження як "мітки" абстрактних понять та як засіб доступу до розуміння семантики. Оскільки опис емоцій словами часто буває надскладним завданням, емоційно реагувати на об'єкти оточуючої дійсності є природною властивістю людини, що не залежить від її культури та мовної приналежності, їхнє комплексне дослідження становить одну з найактуальніших проблем сучасної лінгвістики.

Література

1. Изард К.Е. Эмоции человека: [Пер. с англ.] / Под ред. Л.Я. Гозмана, М.С. Егоровой. - М.: Изд-во МГУ, 1980. – 440 с.
2. Психологічний словник / [за ред. В. І. Войтка]. – К. : Вища школа, 1982. – 216 с.

Summary

The article deals with the thorough study of the problems associated with the body aspect of emotional anxiety and its reflection in the language of different ethnic cultures. Achieving the aim of research, the author focuses on emotive semantics research, including anxiety, and therefore uses main issues of the theory of differential emotions by K. Izard.